

Razlike po spolu u stavovima o volontiranju učenika medicinske škole

Gender difference and attitude on volunteering among nursing school students

Mirjana Kozina¹, Ninoslav Mimica^{2,3}

¹Škola za medicinske sestre Vrapče, Zagreb, Hrvatska

¹Nursing School Vrapče, Zagreb, Croatia

²Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb, Hrvatska

²University Psychiatric Hospital Vrapče, Zagreb, Croatia

³Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

³School of Medicine, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Sažetak

Cilj: Istražiti postoje li razlike po spolu u stavovima o volontiranju učenika škole za medicinske sestre, izboru volonterskih aktivnosti i prethodnom iskustvu u volontiranju.

Ispitanici i metode: Provedeno je ispitivanje [anonimna anketa] učenika prvih i četvrtih razreda Škole za medicinske sestre Vrapče, u mjesecu ožujku 2014. godine. Uporabljen je upitnik o volontiranju prema Lediću iz 2001. godine. U istraživanje je bio uključen je 161 učenik u starosnoj dobi od 14 do 20 godina [djevojčica 113 (70,6%); dječaci 45 (28,2%)]. Dva učenika nisu se izjasnila o spolu, a jedan je upitnik isključen iz analize. Ukupan broj ispitanika iznosi 160. Korištene su metode deskriptivne statistike [hi-kvadrat i t-test].

Rezultati: Postoje razlike u poznavanju definicije volontiranja na razini rizika manjoj od [1% ($p = 0,6\%$)] u korist djevojčica [6% hi-kvadrat = 7,612 ($p = 0,006$)]. Djevojčice su spremnije volontirati, nego li dječaci (hi-kvadrat = 23,013; $p = 0$), one pokazuju viši stupanj empatije [hi-kvadrat = 13,855; $p = 0$] i spremnije su pomagati drugima. Pri tome se osjećaju korisnijima u odnosu na dječake [hi-kvadrat = 3,901; $p = 0,048$]. Analiza općih stavova o volontiranju pokazuje da se djevojke znatno više slažu s tvrdnjom da volontiranje može pomoći u rješavanju osobnih problema [$p = 2,4\%$] te da je volontiranje dobar način kako provesti slobodno vrijeme [$p = 0\%$]. Svi ispitanici navode niski stupanj volonterskog iskustva. Dječaci su imali više volonterskog iskustva [hi-kvadrat = 4,074 ($p = 0,044$)]. Navedena razlika posebno je izražena u četvrtom razredu gdje je volontersko iskustvo dječaka veće i na razini rizika manjoj od 5% ($p = 1,9$). Dječaci su skloniji volontiranju u okviru političkih stranaka [hi-kvadrat = 12,608 ($p = 0$)] i raditi bez naknade s ciljem dobivanja posla [hi-kvadrat = 5,847 ($p = 0,016$)].

Zaključak: Dobiveni rezultati upućuju na mogućnost i potrebu planiranih volonterskih aktivnosti u slobodno vrijeme učenika za aktivniju ulogu mladih u suvremenom društvu.

Ključne riječi: volontiranje • stav • djevojke • dječaci • slobodno vrijeme

Kratki naslov: Razlika u stavovima o volontiranju

Abstract

Objective: To find the differences between genders in creating attitudes towards volunteering, in the choice of engaging with volunteering activities and in previous experience in volunteering among the nursing school students.

Subjects and methods: The research was conducted in the Nursing school Vrapče in March 2014. We used an anonymous questionnaire. The query has been adapted from Ledić's 2001 research on citizens engagement in the civic initiatives in their community. The questions were handed to 161 students in the age groups 14-20, among 113 girls (70,6%) and 45 boys (28,2%). Two students didn't express their gender, while one questionnaire was excluded from the analysis. The number of analyzed questionnaires was 160. The methods of descriptive statistics [chi-squared test and t-test] were used for the purposes of analyzing the answers.

Results: When asked about the definition of volunteering, girls tend to be more acquainted with it than the boys [chi-quadrat = 7,612 ($p = 0,006$)]. The girls are more ready to volunteer than the boys (chi-quadrat = 23,013; $p = 0$), they show a higher level of empathy [chi-quadrat = 13,855; $p = 0$] and are generally more willing to help others. By doing this, they feel more useful than boys [chi-quadrat = 3,901; $p = 0,048$]. The analysis of general attitudes towards volunteering showed that girls tend to agree more with the claim that volunteering can help resolving some private issues [$p = 2,4\%$] and that volunteering is a good way of spending free time [$p = 0\%$]. All of the examinees had low level of experience in volunteering, with boys being more experienced in this field [chi-quadrat = 4,074 ($p = 0,044$)]. The difference is even more visible among fourth graders, where the experience in volunteering among boys is higher even on the level of risk lower than 5% ($p = 1,9$). Boys are more apt to volunteer in political parties [chi-quadrat = 12,608 ($p = 0$)] and work without the wage if it leads to gaining a job [chi-quadrat = 5,847; $p = 0,016$].

Conclusion: The results point out the need of planning volunteering activities at the student's population pertinent to their free time in order to achieve a greater role of youth in contemporary society.

Key words: volunteering • attitude • females • male • free time

Running head: Difference in attitudes towards volunteering

Received December 24th 2015;

Accepted February 20th 2015;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Mirjana Kozina, mag. med. techn., Nursing School Vrapče, Bolnička cesta 32, HR-10090 Zagreb, Croatia • Tel.: +385 1 3483 662 • GSM: +385 95 904 1234 • E-mail: mirjana.kozina@skole.hr

Uvod/Introduction

Volontiranje je građanska vrlina koja pridonosi osobnom razvoju i pokreće pozitivne promjene u društvu [1,2]. Može biti neformalno i formalno. Formalno je regulirano Zakonom o volontiranju. Posebno je regulirano volontiranje mladih u starosnoj dobi od 15 do 18 godina (srednjoškolska populacija) i djece mlađe od 15 godina [3,4]. Volonterske aktivnosti djece mlađe od 15 godina u Zakonu se nazivaju odgojem za volontiranje. Mladi u dobi od 15 do 18 godina prema Zakonu o volonterstvu [Narodne novine 58/07] za volontiranje trebaju pisane suglasnosti zakonskog zastupnika, ne smiju volontirati izvan granica Republike Hrvatske [RH] bez pratnje zakonskog zastupnika i ne smiju biti uključeni u dugotrajno volontiranje (dulje od 20 sati tjedno u kontinuitetu od tri mjeseca). Maloljetni volonteri mogu volontirati u školi i drugim ustanovama i organizacijama. Aktivnosti koje oni obavljaju moraju biti primjerene njihovoj dobi, tjelesnom i moralnom stupnju razvoja i ne smiju predstavljati rizik za njihovo zdravlje, razvoj i uspjeh u izvršenju školskih obveza.

Rezultati istraživanja o problematici volontiranja u RH iz 2001. i 2006. godine ukazuju na postojanje razlika, i to u odnosu na spol, motive, životnu dob i stupanj obrazovanja. Žene imaju pozitivniji stav o volonterstvu od muškaraca, pri čemu su uglavnom altruistično motivirane. Muškarci su skloniji volontiranju za lokalnu zajednicu i političke stranke, a žene za škole/vrtiće i crkvu. U istraživanju je bila uključena i srednjoškolska populacija. Osobe ove populacije imaju pozitivan stav, no u odnosu na starije dobne skupine značajno je nižeg stupnja. Mlađi ispitanici (do 20 godina) volontiraju rjeđe, stariji češće. Volontiranje je češće i kod onih s visokom stručnom naobrazbom [1,5]. Istraživanje u studentskoj populaciji pokazuje nisku općedruštvenu vrijednost volontiranja koja se u obrazovnom sustavu ne promiče dovoljno na nastavi. Motivi koji ih pokreću na volontiranje altruistični su i instrumentalizirani [6]. Rezultati istraživanja o problematici slobodnog vremena mladih [7] i stavova o volontiranju [8,9] pokazuju postojanje potrebe za poboljšanjem metoda planiranja volonterskih aktivnosti u populaciji srednjoškolaca za što kvalitetnije raspolaganje slobodnim vremenom i iskustvenog odgoja radi općeg dobra. Volonterski projekti mladih predstavljaju priliku za pokretanje tih promjena učenjem na neformalan, iskustveni način što omogućuje bolji osobni i društveni razvoj [10,11].

Cilj je istraživanja ispitati razlike u stavovima u odnosu na spol učenika škole za medicinske sestre, prethodna iskustva volontiranja i motivima izbora volonterskih aktivnosti radi ranijeg poticanja mladih na aktivniju participaciju u društvu.

Hipoteze su sljedeće:

H1 – Djevojčice imaju pozitivniji stav o volontiranju u odnosu na dječake

H2 – Djevojčice su više altruistički motivirane pri izboru volonterskih aktivnosti u odnosu na dječake

H3 – Djevojčice imaju više volonterskog iskustva

Ispitanici i metode / Subjects and methods

Uporabljene su upitnik o volontiranju sastavljen za potrebe istraživanja o uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici [Ledić 2001 u suradnji s Udrugom za razvoj civilnog društva SMART] [1]. Ispitanici su osobe iz školske populacije, zbog čega je originalni upitnik modificiran. Iz originalnog upitnika su izostavljena pitanja o radnom statusu, stručnoj spremi i članstvu u udrugama. Ispitivanje je odobrio Školski odbor institucije u kojoj je isto izvršeno, prikupljene su pisane suglasnosti roditelja [ispitanici mlađi od 18 godina] te pisani pristanci učenika starijih od 18 godina. Ispitivanje je provedeno anonimno.

Upitnik sadržava sljedeće grupe pitanja:

Ad 1] osnovna sociodemografska obilježja ispitanika [dob, spol, razred, mjesto boravka] samoprocjena materijalnog stanja;

Ad 2] prethodna volonterska iskustva, opća informiranost o volontiranju i procjena o društvenom stavu o volontiranju;

Ad 3] pitanja u kojima se provjerava spremnost na ponuđene volonterske aktivnosti i razlozima za i protiv volontiranja;

Ad 4] na kraju upitnika ispitanicima je za ispitivanje općih stavova o volontiranju bilo ponuđeno 11 tvrdnji za koje su trebali odrediti stupanj slaganja na Likertovoj skali od 1 do 5 (ocjena 1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – slažem se i 5 – u potpunosti se slažem s navedenom tvrdnjom).

Uključeno je 160 ispitanika [45 muškaraca (28,1%); 113 žena (70,6%)]. Dvoje učenika (1,3%) nije definiralo spol. U prvim razredima uključeno je 75 [46,9%] ispitanika od kojih je 50 žena, i 24 muškarca, a jedan se učenik nije izjasnio o spolu. U četvrtim razredima uključeno je 85 [53,1%] ispitanika, i to 63 žene i 21 muškarac. Jedan ispitanik četvrtog razreda ne navodi podatke o spolu.

Statistička obrada podataka

Uporabljene su statistički softver [Statistical Package for the Social Sciences 20.0- SPSS]. U deskriptivnoj statističkoj analizi upitnika za svako navedeno pitanje procjenjivala se frekvencija učestalosti odgovora i postotak odgovora u odnosu na ukupan broj ispitanika. Uočena statistički značajna razlika u odgovorima između muških i ženskih ispitanika, provjeravala se primjenom hi-kvadrat i t-testa.

Rezultati / Results

Svi su odgovori analizirani na ukupnoj razini i posebno u odnosu na spol. U rezultatima se opisuju statistički značajne razlike u odnosu na spol učenika. Broj ukupnih upitnika koji ulaze u analizu za svako pojedino pitanje je različit, i to zato što su odgovori na pitanja dobiveni u različitom obimu, a isti se razlikuje za svako pojedinačno pitanje.

Definiciju volonterskog rada poznaje 156 učenika. Rezultati odgovora po spolu pokazuje značajnu razliku u poznavanju definicije volonterskog rada u korist djevojčica [hi-kvadrat = 7,612, (p = 0,006)]. **[Tablica 1]**

TABLICA [1] Poznavanje definicije volonterskog rada u odnosu na spol

Poznavanje definicije volonterskog rada	Spol		Ukupno
	M – dječaci	Ž – djevojčice	
Ne	3	0	3
Da	42	112	154
Ukupno	45	112	157

Na pitanje o spremnosti uključivanja u volonterske aktivnosti potvrdno je odgovorilo 115 učenika. Deset učenika izjasnilo se da ne želi, a 33 učenika nije sigurno želi li se uključiti. Statistička analiza značajnosti odgovora po spolu ukazuje da su djevojčice spremnije uključiti se u volonterske aktivnosti negoli dječaci [hi-kvadrat = 23,013; p = 0]. [Tablica 2].

TABLICA [2] Spremnost učenika za uključenje u volonterske aktivnosti po spolu

Bi li se uključio/la u volonterske aktivnosti?	Spol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Ne	7	2	9
Da	21	93	114
Ne znam	16	17	33
Ukupno	44	112	156

U odnosu na mogućnost izbora oblika volontiranja 137 ispitanika odgovorilo je na pitanje „Gdje bi volio/ljela volontirati?“. Volontirati bez naknade želi 21 ispitanik, i to radi dobivanja zaposlenja. Statistički značajna razlika na razini rizika manjoj od 1% [hi-kvadrat = 5,847; p = 0,016] pokazuje da su dječaci spremniji od djevojčica raditi bez novčane naknade u cilju dobivanja zaposlenja [Tablica 3].

TABLICA [3] Spremnost na rad bez naknade u cilju zaposlenja

Rad bez naknade u cilju zaposlenja	Spol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Ne	21	95	116
Da	11	10	21
Ukupno	32	105	137

Statistički značajna razlika u odnosu na spol, pronađena je i po pitanju volontiranja za političku stranku. Na razini rizika manjoj od 1% [hi-kvadrat = 12,608; p = 0] dječaci su skloniji volontiranju u radu političkih stranaka negoli djevojčice [Tablica 4].

Od ukupno 101 ispitanika koji je zaokružio ponuđene razloge volontiranja, njih 78 izrazilo je spremnost pomaganja onima kojima je pomoć potrebna. Analizom odgovora dječaka i djevojčica, vidljivo je da djevojčice pokazuju viši stupanj empatije na razini rizika manjoj od 1% (hi-kvadrat

TABLICA [4] Spremnost volontiranja u radu političkih stranaka

Rad za političku stranku bez novčane naknade	Spol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Ne	27	104	131
Da	5	1	6
Ukupno	32	105	137

= 13,855; p = 0) i žele pomoći onima kojima je to potrebno [Tablica 5].

Pri analizi ponuđenih odgovora za tvrdnju: „Osjećam se korisnim/korisnom“ postoji statistički značajna razlika na razini rizika manjoj od 5% [hi – kvadrat = 3,901; p = 0,048%]. Djevojčice pokazuju viši stupanj zadovoljstva u odnosu na dječake [Tablica 6].

TABLICA [5] Volontiranje u svrhu pomaganja drugima

Želim pomoći onima kojima je pomoć potrebna	Spol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Ne	14	9	23
Da	16	62	78
Ukupno	30	71	101

TABLICA [6] Frekvencija odgovora o osjećaju korisnosti tijekom pomaganja u odnosu na spol

Osjećam se korisnim/korisnom	Spol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Ne	16	23	39
Da	14	48	62
Ukupno	30	71	101

Od ukupno 160 ispitanika svi su odgovorili na pitanje o prethodnom volonterskom iskustvu [Tablica 7].

TABLICA [7] Prethodno iskustvo volontiranja

Jesi li imao/la prilike volontirati?	Broj odgovora	Postotak	Ukupno
Ne	133	83,1	83,1
Da	27	16,9	16,9
Ukupno	160	100,0	100,0

Statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica iznalaži se u kategoriji o prethodnom iskustvu volontiranja [hi kvadrat = 4,074; p = 0,044%]. Dječaci su imali više volonterskog iskustva. Navedena razlika između dječaka i djevojčica posebno je izražena u četvrtom razredu, gdje je volontersko iskustvo dječaka znatno veće i na statistički razini manjoj od 5% [p = 1,9%].

Analiza općih stavova o volontiranju

Svaka čestica upitnika analizirana je u odnosu na spol uporabom t–testa. Utvrđena je statistički značajna razlika po spolu kod tvrdnje „Volontiranje može pomoći u rješavanju nekih osobnih problema“ na razini rizika [$p = 2,4\%$], te tvrdnje „Volontiranje je dobar način kako provesti slobodno vrijeme“ [$p = 0$]. S navedenim tvrdnjama statistički se učestalije slažu djevojčice, nego li dječaci.

Rasprava / Discussion

Bolja informiranost djevojaka [hi-kvadrat = 7,612, ($p = 0,006$)], izraženija spremnost na uključanje u volonterske aktivnosti [hi-kvadrat = 23,013; $p = 0$] i jasnije izrečene tvrdnje „Volontiranje može pomoći u rješavanju nekih osobnih problema“ na razini rizika [$p = 2,4\%$] kao i „Volontiranje je dobar način kako provesti slobodno vrijeme“ [$p = 0$], potvrđuju hipotezu da djevojčice imaju veći stupanj pozitivnog stava o volontiranju u odnosu na dječake. Dobiveni rezultati potvrđuju korelaciju s rezultatima prethodno publiciranih istraživanja provedenih na općoj populaciji [1] te na studentskoj i srednjoškolskoj populaciji [6,8,13]. Volontiranje se više povezuje uz ženski spol i to češće uz neformalne oblike volontiranja s altruističnim i intrizičnim motivima, za koja im nisu važne zasluge.

Hipoteza, kako djevojčice imaju više volonterskog iskustva nije potvrđena. Od ukupno 160 učenika, samo njih 27 [16,9%] imalo je prethodno iskustvo volontiranja. Dobiveni rezultati manje su značajnosti u odnosu na rezultate istraživanja provedenog u populaciji dubrovačkih srednjoškolača [8]. U navedenoj populaciji iskustvo volontiranja [48,2%], znatno je veće, ali napominjemo kako je i većeg obima u odnosu na ukupni prosjek studentske populacije u RH [9,5%] [6,13]. Statistička analiza rezultata po spolu pokazuje znatnu razliku između dječaka i djevojčica [hi kvadrat = 4,074; $p = 0,044\%$]. Iz istoga je vidljivo da dječaci imaju više volonterskog iskustva. Navedena razlika između dječaka i djevojčica posebno je izražena u četvrtom razredu, gdje je volontersko iskustvo dječaka znatno veće i na statistički značajnoj razini rizika manjoj od 5% [$p = 1,9\%$]. Spremnost rada bez novčane naknade s ciljem zapošljavanja i volontiranje za političku stranku može se usporediti sa rezultatima istraživanjima koja su zajednička za mušku populaciju, a koja dodatno upućuju na eksternu, instrumentalnu motivaciju u volontiranju koje se više vrednuje i koje će im koristiti u traženju novih poslova [13].

Temeljem analize dobivenih rezultata, tvrdnje: „osjećam se korisnim/korisnom“ [hi – kvadrat = 3,901; $p = 0,048\%$], potvrđena je hipoteza, i to *djevojčice su više altruistički motivirane pri izboru volonterskih aktivnosti u odnosu na dječake*. Naime, dobiveni rezultati tvrdnje: „osjećam se korisnim/korisnom“ [hi – kvadrat = 3,901; $p = 0,048\%$] značajniji su za ženske ispitanike.

U prilog potvrdi hipoteze ide i spremnost pomaganja onima kojima je to potrebno u korist djevojčica [hi-kvadrat = 3,901; $p = 0,048\%$], te i rezultati tvrdnje „Volontiranje može pomoći u rješavanju nekih osobnih problema“ na razini rizika [$p = 2,4\%$], i tvrdnje „Volontiranje je dobar način kako

provesti slobodno vrijeme“ [$p = 0$]. S navedenim tvrdnjama statistički se češće slažu djevojčice negoli dječaci.

Rezultati prethodnih istraživanja [6,8,13] pokazuju da su žene/djevojke intrizično motivirane dobrim osjećajem i potrebom da se pomogne onome kome je pomoć potrebna, pri čemu iskazuju viši stupanj empatije, za razliku od muškaraca, koji sudjeluju u aktivnostima koje su više vrednovane i od kojih mogu imati korisnost.

Zaključak / Conclusion

Rezultati istraživanja ukazuju na znatne mogućnosti u radu s učenicima medicinske škole i općenito u radu s mladima. Provedena druga istraživanja izdvajaju fenomen altruizma u motivaciji na volonterko djelovanje [7, 12, 13, 14] kao osnovni motiv mladih u volontiranju. Može li altruizam nadvladati rezultate ovog istraživanja pri tvrdnji da nema slobodnog vremena za volontiranje koje je od ukupno 101 ispitanika, zaokružilo njih 92. Postavlja se pitanje opterećenja učenika satnicom u srednjim školama, kao i stupanj kvalitete provođenja slobodnoga vremena mladih, uvažavajući dobne i spolne razlike. Učinkovito iskorištavanje slobodnog vremena osnova je za rad s mladima izvan institucija obveznog školovanja. Volontiranje kao način rada s mladima ima cilj stvaranja samostalne, kritične, neovisne emancipirane mlade osobe.

Volontiranje kao način stjecanja znanja i vještina izdvojilo je 58 ispitanika, a 28 ispitanika misli da se volontiranjem mogu upoznati novi ljudi. U navedenim tvrdnjama ne postoji statistički značajna razlika između ispitanika u odnosu na spol. Opisani rezultati provedenog istraživanja mogu se jednostavno uporabiti u svakodnevnom životu, i to za pokretanje volonterskih programa u srednjoškolskim institucijama [10, 11, 15, 16].

Danas srednjoškolske institucije uvelike surađuju s civilnim udrugama kako bi se povećalo sudjelovanje mladih u zajednici [15, 16, 17, 18]. Za razliku od formalnog obrazovanja, stjecanje novih znanja u neformalnim uvjetima, uporabom inovativnih metoda omogućuje procesno učenje koji djeluju poticajno na proaktivno socijalno učenje [18,19].

Glavni nedostatak provedenog istraživanja mali je uzorak. Međutim, opisani rezultati mogu poslužiti za provođenje istraživanja istovjetne populacije uz uključivanje većeg broja ispitanika te dobivanje dodatnih rezultata s ciljem povećanja obima volontiranja u RH.

Literatura/References

- [1] Ledić J. Zašto (ne) volontiramo? Stavovi javnosti o volonterstvu, AED, Zagreb, 2007.
 - [2] Čulum B. Zašto i kako vrednovati volontiranje?, Zagreb, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnost, 2008.
 - [3] Zakon o volonterstvu 2007. (Narodne novine 58/07). Available at: <http://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu>. Retrieved at 26th February 2016.
 - [4] Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu 2013 (Narodne novine 22/13). Available at: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_22_361.html. Retrieved at 26th February 2016.
- Ledić J. Biti volonter/volonterka? Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonteri rad, Rijeka, Smart – udruga za razvoj civilnog društva, 2001. Available at: http://www.smart.hr/dokumenti/2001_Ukljucenost%20gradjana%20u%20civil

- ne%20inicijative%20kroz%20volonterski%20rad.pdf. Retrieved at 26th February 2016.
- [6] Zrinščak S i sur. 2012., „Volontiranje studenata u Zagrebu u komparativnom kontekstu“. *Revija za socijalnu politiku*, 19(1), 25-48. doi: 10.3935/rsp.v19i1.1039
- [7] Ilišin V, Bouillet D, Gvozdanović A, Potočnik D. *Mladi u vremenu krize*, Zagreb, Freidrich Ebert Stiftung, IDIZ, 2013.
- [8] Hazdovac Bajić N. 2014., *Moje slobodno vrijeme*, Istraživanje o volonterskom djelovanju kao načinu korištenja slobodnog vremena među dubrovačkim srednjoškolcima, Projekt inVOLONTIRAMse!. Available at: <http://www.udrugabonsai.hr/newbonsai/wp-content/uploads/2014/02/Moje-slobodno-vrijeme-istra%C5%BEivanje.pdf> , retrieved at 26th February 2016.
- [9] Kozina M. *Stavovi učenika škole za medicinske sestre o volontiranju* (diplomski rad) Zagreb, 2014. Available at: <https://repozitorij.mef.unizg.hr/>, retrieved at 26th February 2016.
- [10] Pavlović V, Kovačić D, Šimić A Uroda D. *Priručnik „Pokreni Promjenu“*, kako organizirati i provesti volonterske projekte u lokalnoj zajednici s ciljem osnaživanja djece i mladih, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2014.
- [11] Šimunković G, Forčić G, Milinković D, Kamenko J, Šehić Relić L. *Generacija za V, Zašto i kako organizirati volonterski program u školi?* Osijek, Volonterski centar Osijek, 2014.
- [13] Pološki Vokić N, Marić I, Horvat G. *Motivacija za volontiranje – jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja?*, *Revija za socijalnu politiku*, 2013;20 (3):225–252.
- [14] Kotlar V, Bašić S. *Uloga odgojno-obrazovnih ustanova u razvoju volonterstva u Hrvatskoj*, *Acta Iadertina*, 2010; 7:21-38.
- [15] Kozina M, Vičić-Hudorović V, Mimica N. *Bitan je stav*, *Neurol. Croat.* 2014; 63 (2), Available at: <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=735724>, retrieved at 26th February 2016.
- [16] Prgić Znika J, Kordić I, Jeđu Borić I. *Menadžment volontera*, Priručnik za vođenje volontera i volonterskih programa, Volonterski centar Zagreb, 2015.
- [17] Roth M, Pavlović V, Morić D, *Volonterska kuharica – Priručnik za pokretanje volonterskih programa u školi*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2015.
- [18] *Poveži se!* [Volontiranje kao put prema većoj zapošljivosti mladih] Udruga za razvoj civilnog društva Smart, Rijeka, 2012.
- [19] Kovačić M, Čulum B. *Teorija i praksa rada s mladima: Prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu*, Mreža mladih Hrvatske, Zagreb, 2015.